

schers".

verheugend ikanten hier n de confe- schen haak- vertelde over urches, was sprak van aze broeders thes" (meers op, bij hun nnering aan ,tuchttoefe- anier als bij h te leven- ad en wakte, i der radio- alen. Dat is llnesota en ndere radio- daar moet hier nu dat ne Amerika. r die elken le uitzendin- estrijkt, dat t, die (zelfs derlandsche hool een heel e van dank- uwe contac- en last van a zooals in gen, toen br. hen en daar- a met Gods i moeten wel r die radio- e kerken heb k maar een n betalen om te kunnen druk, omdat groep bewijs ender eerder christelijke zo bemerkte reedte. Maar a zeer sterke r. Ref. men- pietepouterig Het is niet jk onderwijs herhaaldelijk r ambtsdra- ngeloofelijke elijkheid der liepgang der iare, die heel overlaat aan chisch kerk- in de Prot. de noodzaak is des te pijn- veel christe- de afstanden s, zooals die moeten naar t in South- n gemeenten men uit Rus- nden hadden, a Rusland te alren dienst- is op menno- akkers, wier en in de kerk e plaatsnaam i herinnering leze uit Rus- vrie woon- liteiten heeft n militairen . Op speciaal en genade" de, nog een len tweeden, Nederland in azien van de eet, dat niet iderscheidene komen waren is eentje uit. kundig theo- eerde proble-

men heel veel weet (en De Reformatie leest) merkte terecht op dat men vóór en op het spreekgestoelte wist te onderscheiden tusschen Duitschers en nationaal-socialisten. Dat bleek ook uit de collecte, die aan enkele Nederlandsche kerken ten goede komen wil, welke door den oorlog zijn beschadigd. En op nog heel veel andere manieren. We hebben getracht, zoowel hier als elders (ook in Hull is voor een gehoor van uiteenloopende kerkelijke denominatie over dit onderwerp gesproken) er den nadruk op te leggen, dat er in „het verzet" steeds meer een antithese kwam tusschen „rechts" en „links", en vandaar uit gepoogd, de gereformeerde zienswijze inzake „natuur" en „genade", „politiek" en „geloof", „wereld" en „kerk" het woord te geven. Voor de nazaten der mennonieten kop dat geen kwaad, en dankbaar memoreer ik, dat de positieve arbeid der voorgangers, die steeds bewuster in calvinistische richting gaan en leiden, voor zulk een toespraak reeds lang den weg had gebaand. En voor degenen, die onder de Nederlandsche sprekende gereformeerden gedacht hadden dat wij gedurende den oorlogstijd voor „afgod", „Vaderland" hadden geknield, kon de onderscheiding tusschen verzet van rechts en verzet van links evenmin kwaad. Bij meer dan één bleek, dat de kennis van het feit van een dubbel, principieel verschillend „verzet" ontdekkend had gewerkt (in zooverre misverstanden betreffende ons knielen voor „afgod", „Staat" of „Vaderland" er door verdwenen), en ook prikkelend had gewerkt, in zooverre de positieve taak van den Christen óók tegenover wat op politiek terrein gebeurt er door voor de aandacht kwam te staan. De Amerikaanse christenen hebben zóó weinig te beteekenen tegenover de groote massa, en de groote pers benevens de (overigens tegen „de kerken" zeer vriendelijke en „wellevende") overheden hebben zóó weinig aandacht voor (ik zeg niet: praktisch-kerkelijke, doch) principieel-confessioneele verlangens en probleemstellingen in het politieke leven, dat „van den weeromstuit" ook die christelijke belijders zelf soms heel die politiek onverschillig aankijken. Een christelijke school? Voorzover ze „ja" daartegen zeggen, spreken ze zulk een „ja" nog lang niet alleen tot de christelijke politiek. Nu begrijpt u wat me zoo interesseerde, óók dien avond onder de Duitschers.

Bijzonder levendige herinneringen bewaar ik aan een autotocht, in gezelschap van Rev. Korn en één der leden van diens kerkeraad, naar een Mennonietenkolonie, daar „in de buurt" (naar Amerikaanse taxatie.....). Eerst kwamen we na Menno door Freeman heen. We zagen daar een ouden mennoniet, die weliswaar geen baard droeg (zooals in de kolonie voorschijft was) en ook wel geen zwarte kleeren (eveneens daar tot regel gesteld), maar die toch, hoewel dus „verwereldlijkt", nog 'n mooien zwarten hoed wou hebben; hij kreeg in den winkel een exemplaar van prachtig vilt voor één dollar; een spotprijs, want die soort was toch uit de mode. Een poosje later stonden we „handen te schudden" (dat werkwoord is daar méénens) met een mennonieten tandarts, die óók al uit de kolonie gevlucht was naar de samenleving (en nu valt onder de bepaling, dat hij niet weer in de kolonie kan terugkeeren). En daarna ging de tocht eerst een heel eind over den gewonen verkeersweg, totdat we, vlak vóór den overgang eener rivier, afbogen naar rechts en een schier onbegaanbaar pad kregen te volgen, dat ons in de toch onweerstaanbare auto van Rev. Korn een heel eind in de binnenlanden van uiterste verlatenheid bracht. Waar we eindelijk plotseling in de nederzetting halt konden houden.

De eerste die op den wagon afkwam — later begreep ik: ambtsbalve — was het opperhoofd der kolonie. Een man in zwarte kleeren, met baard en schrandere oogen. Hij is zoo iets als geestelijk en wereldlijk opperhoofd; de geestelijke waardigheid blijkt b.v. in de zondagsche prediking (men leest daar trouw de onveranderde preeken van Menno Simons' groep uit den reformatietijd) en de wereldlijke (voor ons gevoel althans) b.v. in het recht van bevelen tot trouwen. Nog onlangs was een meisje gedwongen te huwen met een haar aangewezen, niet begeerden man. Ver van alle samenlevingsverbanden levert hier de kolonie zichzelf wat ze behoeft. Eigen gevoelte en vee, een eigen bakkerij, smederij, school, wasscherij, elektrische krachtcentrale en dergelijke. Op het schoolbord stonden in de onveranderde oude Duitsche krullenletters (niet zonder grammatische fouten) de eerste verzen van Genesis 1. De maaltijden worden gemeenschappelijk gebruikt (ik zag de vrouwen en meisjes, die alle in lange rokken moeten gaan, in de groote keuken bezig, en de eenvoud van 't meubilair spotte met den overvloed van spijzen). Menschen afbeelden geldt hier als zonde; er was dan ook geen sprake van, dat we met den geestelijke-burgemeester op één kiekje kwamen; en toen één van het gezelschap een woningen-complex wilde „nemen", en enkele vrouwen, op den voorgrond, 't ontdekten, vluchtten ze naar binnen onder zooiets als hulpgeroep in een Duitsch dialect, dat geen mensch meer hanteert. Heel dat complex van gebouwtjes zou men zich zóó in Tirol hebben kunnen denken.

't Was een mooie kennismaking; ook hier zag men de kracht eener overtuiging, de uitloppers eener zijwaartsche beweging uit den Reformatietijd, een klein kudde uit de groote beweging, die haar martelaren bij duizenden heeft kunnen tellen, en nu nóg zich afscheidt van de wereld. Reeds bij den ingang van

Canada hadden we van deze mennonieten er vier opgemerkt: twee mannen en twee vrouwen. Ze liepen een restaurant binnen, dat er nog al deftig uitzag — 't was ook in de buurt van Niagara Falls, waar duizenden toeristen komen en dus het leven zijn gewone kleur verliest, maar vrij en onverveerd, met zoo iets als hooggevoelende genoegzaamheid trokken ze de eetzaal binnen: lange jassen, donkere baarden, zwarte mantels, lange rokken, zwarte schoenen. En dat in Amerika! Ik moest aan de serieuze monniken en andere kloosterlingen van alle „religies" denken: wie onder hen eenmaal de eenzaamheid en het „gevoel" ervan doorstaan heeft en tot aan de grens van dat „gevoel" en het „zien" gekomen is, die bekommert zich niet meer om „de company" en loopt met zijn afwijkend costuum even vrij in de wereld als een bloote baby in een salon.

analogie met heyns??

— 2 October 1947. Nog steeds op weg naar Californië. Cactus! Jammer, dat het mooiste gedeelte van de route in den nacht gepasseerd werd. Maar de maan werd zoo tegen half twee barmhartig en ik zag louter heerlijkheden, voorzover de oogen zich openhielden.

Maar nu moeten we nog eens over „Heyns" praten. Wie de perspublicaties van den laatste tijd gevolgd heeft, weet, dat tegen degenen, die de Kuiperiaansche stellingen van '42 niet voor inhoud van Gods Woord verkozen te verklaren, en deswege „e voto Amstelodamensi" uit het Kuiper-reservaat van 1942 weggevoerd zijn in '44, van Amerikaansche zijde wel eens 't bezwaar is ingebracht, dat zij, ofschoon terecht de onderstelde wedergeboorte van Kuiper, Ridderbos en Grosheide verwerpende, toch op een andere klip gestooten waren, n.l. op die van de theologie van „Heyns". Bedoeld is de auteur W. Heyns, die in Amerika langen tijd gedoceerd heeft aan de Theologische School der Chr. Ref. Church en aan het Calvin College aldaar. Met name de Prot. Ref. organen, Rev. Hoeksema ook zelf in The Standard Bearer, hebben dit ronduit als een bezwaar gevoeld en ook omschreven. De E. van Halsema kwam onlangs in „De Wachter" (amerikaansche) met de ietwat naïef aandoende opmerking, dat we toch óók van de Prot. Ref. „broeders" (die men zelf eerst uitwierp en nog steeds met den nek aankijkt) verschilden, en niettemin vriendelijk met hen spraken; of dat ook in Nederland niet kon met wie anders dachten dan wij? Wij ontkennen, dat hij die kwestie der analogieën goed stelt. Maar dat woord over die „verschillen", zou hij dat van zich zelf hebben of zouden anderen het hem gezegd hebben, en zou hij het ongecontroleerd gebruikt hebben voor een populair argumentje ad hominem?

Hoe dit zij, ons leek een nadere controleering van deze situatie-schets niet overbodig, want drie dingen waren me overduidelijk: a. aan het bezwaar, dat wij in Heynsianisme zouden vervallen, werd steevast het andere bezwaar (per consequentie) van ons belast zijg met „remonstrantsche" neigingen vastgekoppeld;

b) van remonstrantisme waren en zijn we even ver (d.w.z. in volkomen oppositie) verwijderd als b.v. Ridderbos van art. 31 K.O. en c) de klacht, sub a), werd geuit van Prot. Ref. zijde, d.w.z. van den kant dergenen, die met sympathie ons tegentraden, en die als theologen lang niet mis waren; theologische blunders als van Praeadviezen of Grosheide-commissie behoeft men in de werken van Rev. Hoeksema niet te zoeken.

Er moest dus iets achter zitten, dat ik niet wist; zoo luidde mijn voorloopige conclusie. Ik meen, dat ik het op het spoor gekomen ben. En al is de trein inmiddels in Californië, en al schijnt de zon op dezen 2en October fel, en al trilt de lucht hier vandaag meer dan in Nederland midden in Juli, de geschriften van Heyns moeten toch maar uit den koffer, een offer.

Twee boeken van Heyns heb ik hier vóór me. Het ééne is: „Handboek voor de catechetik" (Eerdmans-Sevensma Co., Grand Rapids). Het andere: „Gereformeerde Geloofsleer" („voor de literarische klassen van de Theologische School en Calvin College te Grand Rapids"), uitgave van Eerdmans-Sevensma Co., Grand Rapids, 1916. Deze laatste uitgave vertoont hetzelfde karakter voor wat betreft druk, letter, papier, als de boeken, die in dien tijd der personen van Heer J. H. Kok te Kampen verlieten. Ik heb den indruk, dat het werk in Nederland gezet en gedrukt is, maar dan als uitgave van de amerikaansche firma te Grand Rapids. Deze uitgave is van 1916, en bevat geen enkel inleidend woord.

Nu is er later één editie verschenen, voorzien van een voorrede van prof. dr. H. Bouwman van Kampen. Deze beval het werk warm aan; en voorzover het in menig opzicht tegen Kuiperiaansche opvattingen positie kiest, de onderstelde wedergeboorte afwijst, en zóó tegen „1905" ingaat, ofschoon openlijke strijd ermee vermeden wordt, is het begrijpelijk, dat juist prof. Bouwman het werk aan de Nederlanders aanbeval: ook hij was zakelijk tegen 1905, maar vermeed een openlijke botsing, zooals 't drijven van de synode-Meyster en de synode-Berkouwer (de binding!) ze heeft uitgeloekt.

Nu weet ik niet, of de editie-1916 (Grand Rapids) in alles precies dezelfde is als die welke later Bouwman's voorrede ontving. Later hoop ik in mijn biblio-

OP EN OM 'T KERKPLEIN

goed op de hoogte!

Wanneer men Op en om het Kerkplein kennis neemt van de kerkelijke pers, dan treft het, hoe uitstekend daar de nieuwsdienst functionneert.

In een artikel van den Heer N. G. T. van Schouwenburg in het Weekblad „In de Waagschaal" blijkt, dat deze medewerker aan het blad van prof. dr. K. N. Miskotte, die volgens ds. H. J. Couvée zoo geëlieveerd en dichterlijk schelden kan op „de secte der Neo-Calvinisten", van het a b c van den kerkstrijd dezer laatste niets weet, hoogstens het een en ander ervan heeft hooren verluiden. Dat artikel handelt over een gebrek aan bijbelkennis en over het remedie door twee Gereformeerde predikanten (syn.) daartegen aanbevelen. Die dominees wilden in de kerkbode een raadselrubriek: bijbelsche raadselwedstrijd! Daarvoor voelt de Heer van Schouwenburg niets. Wij ook niet. We houden ons nog maar aan het derde gebod. En we gelooven dat een raadselrubriek van tante Mien in de kerkbode, het plegen van hersengymnastiek op de Schrift, bedenkelijk in de richting van overtreding van dit gebod gaat. De Heer van Schouwenburg voelt meer voor het eerste door genoemde predikanten aanbevolen middel: op de catechisatie meer aandacht besteden aan bijbelkennis. Wij ook. De Heer van Schouwenburg is daar erg voor, omdat „het meteen maar onderduiken in „De Drie Formulieren van Eenigheid"..... funest is". Over dat „onderduiken" denken we iets anders. Maar over „onderduiken" gesproken; we vreezen dat de Heer van Schouwenburg onderduiker is. Want het blijkt, dat hem onbekend is hoe de zaken bij de „hoogmoedige" secte der Neo-Calvinisten staan. Want in zijn artikel schrijft hij letterlijk: „Ik geloof bovendien, dat het meteen maar onderduiken in „De Drie Formulieren van Eenigheid" (en bij de Art. 31-Gereformeerden tegenwoordig in vier!)..... funest is".

De Heer van Schouwenburg heeft de klok hooren luiden.

Want een vierde Formulier van Eenigheid is er. En er zijn er ook, die in dat Formulier onderduiken. Zóó volkomen, dat ze geen gedachtenis meer hebben van de dingen die daarvoor geweest zijn.

Maar dat is geen Formulier van de „Art. 31-Gereformeerden".

Die hebben dat Formulier afgewezen.

O.m. om deze reden, dat ze de katholieiteit van de kerk zoo liefhadden, omdat ze een isolement in een door de oecumenische schrift niet geboden leerformule te weigerden; omdat ze bang waren voor een dogmatisch sectarisme.

Dat vierde Formulier is het Formulier, waardoor de oneenigheid gebracht werd door die lieden, welke de vrienden van den Heer van Schouwenburg nog wel eens op „oecumenische" bijeenkomsten ontmoeten. Het is een formulier van die kerk, die vandaag een studiecommissie heeft voor oecumenische aangelegenheden.

Maar de Heer van Schouwenburg zal er wel spoedig achter komen.

Dat oecumenisch studieverband in de synodalistische kerken zit niet stil.

Op een van zijn jongste bijeenkomsten zei dr. S. U. Zuidema: „we moeten aan den slag!".

Hij achtte zulk oecumenisch contact vooral daárom zoo nuttig, dat de kerken elkander konden inlichten omtrent hun belidenis.

En hij zal ongetwijfeld de vrienden uit de andere kerken op de hoogte brengen van het feit, dat zijn synodes met zijn stille approbatie van dat Formulier tal van ambtsdragers hebben geschorst en een scheuring der Gereformeerde Kerken hebben geriskeeerd.

Zoo de gedachten van dr. S. U. Zuidema kennende uit de artikelen van prof. Veenhof over: „Bezwaarden over en onder de Synodocratie" zou ik zeggen: deze informatie aan de oecumenische beweging is vast wel een kolfje naar zijn hand!

Net iets voor hem!

D. E. C.

theek een en ander te vergelijken. In ieder geval is me thans duidelijk geworden, dat Heyns in deze twee amerikaansche edities uitspraken doet, die ik nimmer juist geacht zou hebben, als ze ooit mijn aandacht getrokken hadden. Het zal de moeite loonen, na te gaan, of Bouwman ze heeft laten passeeren, dan wel of misschien de Nederlandsche uitgaaf met zijn voorrede afwijkt van die van Grand Rapids 1916. We zullen de werken aanhalen als H. C. (Handboek Catechetik) en als G. G. (Gereformeerde Geloofsleer, 1916). (H. C. bevat geen jaartal). H. C. is veel erger dan G. G. Men kent Heyns niet uit G. G. alleen.

Het blijkt, dat Heyns zijn veelzins anti-Kuiperiaansche verbondsbeschouwing niet „sluitend" dacht te kunnen maken zonder de invoering van het leerbegrip der voorbereidende genade (gratia prae-parans). Men moet weten hoe lang en veelvuldig over die „vorbereidende genade" gestreden is, om zich te